

**Справа «Організація "Екін" проти Франції»
(Association of Ekin v. France)**

У рішенні, ухваленому 17 липня 2001 року у справі «Організація "Екін" проти Франції», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 10 Конвенції щодо права на свободу вираження;
- не було необхідності розглядати справу на предмет окремого порушення ст. 10 Конвенції, взятої разом із ст. 14 цього ж акта (заборона дискримінації);
- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд);
- не було необхідності розглядати дану справу на предмет можливого порушення ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити заявнику 250 000 французьких франків як компенсацію майнової шкоди, 50 000 французьких франків як компенсацію моральної шкоди та 58 500 французьких франків у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник, організація «Екін», є громадською організацією, знаходиться у м. Байон (Франція) та була створена для захисту культури і способу життя басків.

У 1987 році заявник опублікував книжку під назвою «Війна Еускаді». Ця книга була видана у багатьох європейських країнах кількома мовами. Її зміст було присвячено історичним, культурним, лінгвістичним та соціо-політичним аспектам баскської проблеми.

29 квітня 1988 року, відповідно до ст. 14 Закону Франції від 29 липня 1881 року (у редакції від 6 травня 1939 року), Міністр внутрішніх справ видав наказ про заборону видання, розповсюдження чи продажу цієї книги у Франції з огляду на те, що вказана книга пропагує сепаратизм, закликає до насильницьких дій і, внаслідок цього, становить небезпеку громадському порядку.

Заявник звернувся із заявою до Міністра внутрішніх справ про скасування цього акта, однак його заяву було відхилено. Тоді заявник звернувся із позовом до Адміністративного суду м. По, який, проте, відмовив у прийнятті позовної заяви з мотивів непідсудності і передав цю заяву на розгляд Державної Ради (Conseil d'Etat). Державна Рада повторно передала справу на розгляд згаданого суду. Той відмовив у задоволенні позову заявника, пославшись на те, що книгу було видано за кордоном і її зміст справді містив потенційну небезпеку для публічного порядку.

Заявник подав апеляцію до Державної Ради, яка скасувала рішення суду першої інстанції, а також наказ Міністра внутрішніх справ. Таке рішення Державна Рада обґрунтовувала відсутністю правової норми, яка б конкретизувала можливість накладення заборони на розповсюдження друкованої продукції на підставі ст. 14 Закону від 29 липня 1881 року, а також аналізом змісту оспорюваної книги. З позиції Державної Ради, зміст книги не був настільки небезпечним для громадського порядку, аби виправдати застосування обмеження свободи вираження у вигляді заборони розповсюдження книги. З іншого боку, Державна Рада прямо вказала на те, що ст. 14 Закону від 29 липня 1881 року не суперечить положенням ст. 10 Конвенції, взятої разом із ст. 14 останнього акта.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ст. 10 Конвенції, заявник стверджував, що ст. 14 Закону від 29 липня 1881 була надто невизначена за змістом, що давало можливість ухвалювати на її підставі непередбачувані рішення. Окрім того, з його точки зору, втручання у свободу вираження з боку органів державної влади Франції не було необхідним у демократичному суспільстві. Більше того, згадуване положення національного законодавства давало підстави право на свободу вираження ставити у залежність від мови та від національного походження його носія, що суперечить ст. 14 Конвенції, взятої разом із ст. 10 цього ж акта. Заявник також покликався на ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на судовий розгляд цивільної справи впродовж розумного строку) і ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).

Ст. 14 Закону 1881 року була сформульована в абстрактних поняттях і надавала надзвичайно широкі повноваження Міністру внутрішніх справ щодо застосування адміністративних заборон на розповсюдження друкованої продукції іноземного походження або тієї, яка друкувалася іноземною мовою. Такі повноваження в усіх випадках не суперечать конвенційним приписам. Однак, необхідно було забезпечити як жорсткий адміністративний контроль за накладенням таких заборон, так і судовий нагляд за діями виконавчої влади.

Проаналізувавши зміст ст. 14 Закону від 1881 року, Суд дійшов висновку, що Міністр внутрішніх справ мав право заборонити розповсюдження будь-якого друкованого видання іноземною мовою або видання, яке хоч і було надруковане французькою мовою, проте мало іноземне походження. Аналізована норма закону не містила переліку випадків, коли можна застосовувати таку заборону. Так, зокрема, відсутньою була конкретизація терміну «іноземне походження», не зазначалося підстав, за наявності яких можна було заборонити розповсюдження видання іноземного походження, тощо. Ці прогалини у законодавстві усувалися через прецедентну практику адміністративних судів. Поряд з тим, заявник слушно стверджував про те, що у деяких випадках результат застосування таких широких повноважень був неочікуваним і рішення про заборону того чи іншого видання ґрунтувалося виключно на факті використання у такому виданні іноземної мови чи залежало від місця здійснення публікації.

Суд також зауважив, що судовий контроль за застосуванням адміністративних заборон відбувався вже після їх накладення. Крім того, такий контроль не був неодмінним, а мав місце виключно за ініціативою видавців. Що ж до ефективності судового контролю, то Суд дійшов висновку, що, за винятком рішення Державної Ради у справі заявника, такий контроль був доволі обмеженим. До моменту ухвалення рішення у справі заявника Державна Рада, зазвичай, не аналізувала підстави накладення адміністративних заборон. Таким чином, заявник був змушений чекати понад 9 років до моменту ухвалення у його справі остаточного рішення на національному рівні. Строк адміністративного провадження у справі значною мірою ставить під сумнів ефективність судового контролю, оскільки подібні справи повинні вирішуватися якомога швидше, з огляду на їх специфічний предмет. Обтяжуючою для держави обставиною, яка не оспарювалася Урядом Франції, було те, що зупинення дії заборони у процесі судового провадження у справі допускалося тільки у випадку, коли зацікавлена сторона могла довести, що дія заборони спричинить шкоду, яку буде важко компенсувати у майбутньому. Довести ж таку тезу, зазвичай, дуже важко. Нарешті, відповідно до ст. 8 Декрету від 28 листопада 1983 року, якщо органи державної влади вважають, що адміністративну заборону необхідно накласти негайно, видавець втрачає право подавати свої заперечення проти такої заборони до моменту її накладення. Саме це і трапилося у даній справі. Врешті-решт, Суд дійшов висновку, що існуючий судовий контроль за накладенням адміністративних заборон не створював достатніх гарантій від зловживання владою з боку відповідних посадових осіб. Проаналізоване національне законодавство прямо суперечить тексту ч. 1 ст. 10 Конвенції, в якому вказується, що свобода вираження існує незалежно від кордонів.

Уряд доводив, що існування законодавства, яке передбачало можливість заборони видань іноземного походження, обґрунтовувалося, поряд з іншим, неможливістю розпочати правове переслідування іноземних авторів чи видавців за вчинені ними правопорушення. Суд не вважав наведений аргумент переконливим. Останній міг би мати певну вагу, коли б мова йшла про 1939 рік, перед початком Другої світової війни, однак цей аргумент є безпідставним за сучасних умов. Крім того, як з'ясував Суд, керівник організації-заявника, котрий був видавцем книги, перебував у Франції.

Суд, як і Державна Рада, дійшов висновку, що зміст оспарюваної книги не є настільки загрозливим для суспільної безпеки чи порядку, щоб виправдати заборону її розповсюдження. Крім того, Суд вважав, що застосування адміністративної заборони у даній справі не обумовлювалося гострою соціальною потребою, а також не було пропорційним

меті, яка переслідувалась. Зважаючи на вищенаведене, Суд дійшов висновку, що втручання у свободу вираження заявника не було необхідним у демократичному суспільстві, а отже, має місце порушення ст. 10 Конвенції.

Суд не вважав за обов'язкове аналізувати дану справу на предмет можливого окремого порушення ст. 10 Конвенції, взятої разом зі ст. 14 цього акта.

Суд також зауважив, що загальний строк провадження у справі заявника на національному рівні перевищував дев'ять років, а також акцентував увагу на відсутності вини заявника у такій затримці.

Суд наголосив на обов'язку держав-учасниць організовувати свої судові системи у такий спосіб, який би забезпечував право на вирішення цивільної справи упродовж розумного строку. Навіть зважаючи на особливу важливість справи заявника, Суд не міг дійти висновку про те, що строк провадження у ній є розумним. Таким чином, мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд не вважав за необхідне аналізувати цю справу на предмет окремого порушення ст. 13 Конвенції.

Суд не з'ясовував питання про те, якими могли би бути обсяги продажу книги заявника, якщо б її не заборонили. Він лише відзначив, що, зважаючи на абсолютність заборони та строк провадження у справі на національному рівні, заявник зазнав серйозної матеріальної шкоди, котру, однак, важко оцінити точно.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.